

Onderwerp: Doelen overig water en ambitie Gezond Water 2022-2027

Datum AB-vergadering: 16-12-2020

Registratienummer: 1708287 versie 6

Voorgesteld besluit

Het algemeen bestuur wordt voorgesteld:

- Kennis te nemen van de doelen voor het overig water die aangeleverd worden aan de Provincie Utrecht en Provincie Zuid-Holland, ten behoeve van definitieve vaststelling en opname in de Provinciale Regionale Waterprogramma's;
- In te stemmen met de basisambitie voor het overig water in de periode 2022-2027 bestaande uit het voorzetten van de huidige beleidslijn voor vier basismaatregelen, zijnde de Stimuleringsregeling gemeenten, aanpak nieuwe stoffen, Citizen Science en Groenblauwe diensten/ANLb;
- Voor deze vier maatregelen de reeds in de meerjarenbegroting voor Gezond Water beschikbare middelen aan te wenden;
- Het besluit over het tekort aan financiële middelen binnen de meerjarenbegroting voor Gezond Water voor het uitvoeren van de basismaatregelen door te leiden naar de integrale afweging in de Voorjaarsnota 2021;
- Kennis te nemen van de ambitiepakketten en hierin richting te geven met als doel om het ambitieniveau te bepalen van ons waterschap op het thema waterkwaliteit voor de periode 2022-2027. Ook dit is input vanuit het thema Gezond Water voor de integrale afweging die plaatsvindt in de Voorjaarsnota 2021.

Toelichting

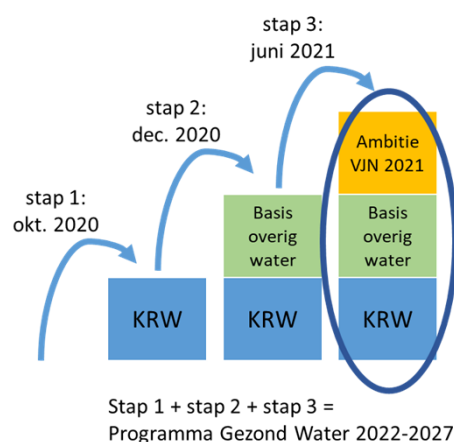
Schoon oppervlaktewater is essentieel voor planten en dieren en draagt bij aan een aantrekkelijke leefomgeving voor de mens om te werken, te wonen en te recreëren. Als waterschap hebben wij een belangrijke taak in het bereiken en behouden van een goede waterkwaliteit, ecologie en aquatische biodiversiteit. De inzet die wij hiervoor plegen, verwoorden en programmeren we in het programma Gezond Water. Dit programma Gezond Water omvat zowel de doelen en maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) als de doelen en maatregelen voor het overig water. Het programma Gezond Water landt weer in het allesoverkoepelende Waterbeheerprogramma (WBP).

Proces

Zoals inmiddels bekend is, doorlopen de onderdelen KRW en overig water apart de bestuurlijke besluitvorming. Dit leidt ertoe dat we drie opeenvolgende stappen doorlopen om te komen tot het nieuwe programma Gezond Water:

1. KRW: op 7 oktober jl. heeft het algemeen bestuur ingestemd met het aanleveren van de ontwerp KRW-maatregelen en –doelen aan rijk en provincie.
2. Doelen en basismaatregelen overig water: Met dit voorstel legt het college de doelen en een viertal basismaatregelen voor het overig water aan u voor. Ook worden er ambitiepakketten besproken. Uw input hierop wordt meegenomen in het proces van de voorjaarsnota.
3. In de voorjaarsnota 2021 neemt het algemeen bestuur het definitieve besluit of er wordt gekozen voor een ambitie die leidt tot extra benodigde middelen voor het programma Gezond Water.

In figuur 1 is weergegeven hoe de drie stappen samen figuurlijk het totale programma Gezond Water 2022-2027 opbouwen.

Figuur 1: stappen naar het programma gezond water 2022-2027.

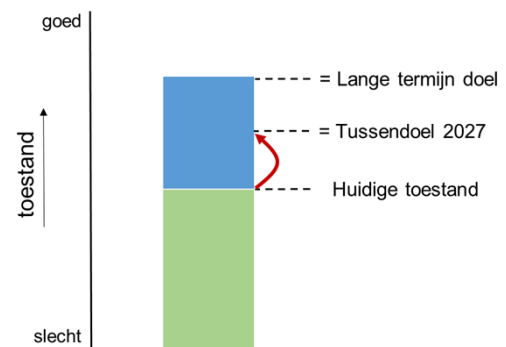
Zoals gezegd geeft dit voorstel invulling aan stap 2. In deze stap wordt het algemeen bestuur gevraagd kennis te nemen van de doelen overig water die worden aangeleverd aan de provincies voor definitieve vaststelling. Tevens wordt het bestuur gevraagd in te stemmen met het aanwenden van reeds beschikbare financiën voor een viertal maatregelen die samen een minimale inspanning vormen voor het behouden van de huidige waterkwaliteit in het overig water. Tot slot geeft dit voorstel inzage in de keuzemogelijkheden, uitgewerkt in ambitieniveaus, die in het kader van de Voorjaarsnota 2021 aan het algemeen bestuur voorgelegd gaan worden.

Doelen voor het overig water – invulling aan ambitie voor verbetering kwaliteit leefomgeving

Zo'n 95% van het oppervlaktewater in ons beheergebied valt onder het zogenoemde 'overig water'. Het zijn als het ware de haarvaten van het watersysteem in ons beheergebied. Voor dit overig water zijn ecologische waarden en potenties nog niet specifiek vastgelegd in een plan waarmee invulling gegeven wordt aan het streven naar een betere kwaliteit van de leefomgeving. Daarom is tussen provincies en waterschappen afgesproken dat, aanvullend op de KRW-doelen, ook voor dit overig water ecologische doelen worden opgesteld. Aan de hand van deze doelen kan voortgang, als gevolg van onze inspanningen, gemonitord worden. Het afgelopen jaar is, in afstemming met gebiedspartijen, gewerkt aan de totstandkoming van de doelen voor het overig water. Een overzicht van deze doelen zijn weergegeven in hoofdstuk 3 van het bijgevoegde document 'Ambitie Gezond Water 2022-2027'.

Doelen voor de korte en lange termijn

Bij het opstellen van de doelen is, conform de afspraken die hierover gemaakt zijn met de provincies en conform de handreikingen van de STOWA, onderscheid gemaakt in lange en korte termijn doelen. De lange termijn doelen zijn doelen zonder einddatum die de ecologische potentie van een gebied weergegeven. Met de korte termijn doelen geven we de stap weer die we in 2027 gezet willen hebben in richting van de lange termijn doelen. In de figuur hiernaast is dit principe weergegeven.

Afspraken tussen provincies en waterschap met een verplichting tot inspanning

De doelen die we vastleggen zijn afspraken tussen waterschap en provincies waarvoor een inspanningsverplichting geldt. Dit betekent, zoals het woord al aangeeft, dat we bij het vastleggen van de doelen de verplichting aangaan om ons in te spannen om de doelen te bereiken. Hiermee zit er dus een verband tussen de doelen en de maatregelen die we gaan nemen. Nadat de doelen voor de eerste keer zijn opgesteld volgen ze hetzelfde ritme als de KRW en worden ze iedere zes jaar geactualiseerd.

Resultaat boeken in het overig water vraagt samenwerken met gebiedspartners en borgen van inzet

De meest effectieve manier om resultaat te boeken met onze inspanningen in het overig water is door samen te werken met onze gebiedspartners. Het overgrote deel van het overig oppervlaktewater is immers in beheer bij derden. Enerzijds zijn we hierin dus – nog meer dan bij de KRW-maatregelen – afhankelijk van derden, anderzijds ligt hier een enorme kans om de opgave samen met derden aan te gaan. In het gebiedsproces is onderzocht welke incentives gebiedspartijen nodig hebben om in beweging te blijven, of te komen als ze nog niet in beweging zijn.

Daarnaast kunnen we natuurlijk niet tot in het oneindige gebiedspartijen blijven stimuleren. Het zorgen voor waterkwaliteit moet gemeengoed gaan worden. In de KRW-maatregel 'wet- en regelgeving' onderzoeken we hoe we dit kunnen verankeren in de juridische middelen en bevoegdheden die wij hiervoor tot onze beschikking hebben.

Een basis aan maatregelen in het overig water is nodig voor behouden huidige waterkwaliteit

Eerder dit jaar heeft het algemeen bestuur reeds ingestemd met de ontwerp KRW-maatregelen. Voor het totaaloverzicht zijn hieronder kort deze maatregelen nog een keer opgenomen.

- A. Emissiereductie: gericht op emissies door rwzi's en agrarische emissies.
- B. Ecologische(re) inrichting van het watersysteem: gericht op verbetering vismigratie.
- C. Ecologische optimalisatie van eigen beheer en onderhoud watergangen en oevers.
- D. Wet- en regelgeving: gericht op optimalisatie wettelijke instrumenten en bevoegdheden HDSR.
- E. Onderzoek: gericht op onderzoek en innovatie.

De KRW-maatregelen zullen ook positief effect op het overig water hebben, maar zijn met name gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit in de KRW-waterlichamen. Het is dan ook goed om te beseffen dat als we niets doen specifiek voor het overig water en stoppen met de huidige maatregelen die we nu daarvoor uitvoeren, dat de waterkwaliteit van het overig water in ons beheergebied achteruit zal gaan.

Om de huidige kwaliteit te behouden is er daarom een basis aan maatregelen nodig. Deze basis bestaat uit de volgende vier maatregelen:

1. Stimuleringsregeling Groenblauwe diensten/ANLB voor het stimuleren van ecologisch beheer en onderhoud in het landelijk gebied;
2. Financiële impulsregeling voor het stimuleren van gemeenten tot het nemen van (kleine) waterkwaliteitsmaatregelen;
3. Aanpak nieuwe stoffen voor onderzoek, pilots en bewustwordingsactiviteiten rondom medicijnresten, microplastics en opkomende stoffen
4. Aanpak citizen science voor het betrekken van burgers bij het meten van waterkwaliteit waarmee we bewustwording creëren en aanvullende meetgegevens op onze eigen monitoring verzamelen.

De eerste twee maatregelen zijn een directe actie voor de waterkwaliteit en ecologie buiten. De derde maatregel is van groot belang om tijdig in te kunnen spelen op verwachte toekomstige ontwikkelingen op gebied van stoffen. De laatste maatregel is nog relatief nieuw en omvat het creëren van waterbewustzijn bij de burger door samen meten. Alle vier de maatregelen betreffen het voortzetten van huidig beleid.

Wanneer ingestemd wordt met het voortzetten van deze vier maatregelen, dan vormen zij, tezamen met de eerder besproken KRW-maatregelen, de minimale inzet van ons waterschap op het thema waterkwaliteit in de periode 2022-2027.

De ambitie bepaalt hoe snel en hoe groot de stap naar het doel

Resumé tot nu toe is dat we met de KRW-maatregelen voldoen aan onze wettelijke verplichting voor de grote wateren in ons gebied en met de basismaatregelen zetten we in op het behouden van de huidige situatie in het overig water. Omdat zowel in de KRW als in de basis voor het overig water maatregelen voor de agrarische sector zitten, verwachten we een lichte verbetering in het landelijk gebied. Maar een echte stap richting het behalen van de doelen voor het overig water ontbreekt nog.

Om inzicht te krijgen in de stappen die hiervoor nodig zijn is in het bijgevoegde document Ambitie Gezond Water 2022-2027 per thema een analyse gegeven van de knelpunten, handelingsperspectief en mogelijke en benodigde maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. Hierin zijn, naast de basisambitie nog twee ambitieniveaus omschreven. Dit zijn:

Ambitie I: Kansen pakken voor schoon water

Een set aan maatregelen bovenop de basismaatregelen waarmee we de komende zes jaar een goede stap zetten richting de doelen voor 2027. Dit doen we door het uitbreiden van de huidige aanpak met natuurgebieden en extra inzet voor schoon water in de stad waardoor we zowel koploper als achterblijvende gemeenten faciliteren. Daarnaast het verhogen van de huidige inzet voor de agrarische sector, waarmee we meer agrariërs bereiken dan in de basisambitie en het uitbreiden van de aanpak voor nieuwe stoffen, vismigratie en natuurvriendelijke oevers.

Ambitie II: Impuls voor leefomgeving en biodiversiteit

Extra inzet bovenop de basis en ambitie I om snel flinke stappen te zetten richting de doelen voor 2027, misschien zelfs richting de lange termijn doelen. Dit doen we door programmatisch maatwerk voor alle gemeenten. We zetten erop in dat we alle agrariërs bereiken, die bereikbaar zijn. We richten ons op alle

natuurgebieden in ons beheergebied en pakken een rol als koploper op het gebied van nieuwe stoffen. Ook zetten we nog meer in op vismigratie en natuurvriendelijke oevers.

De keuze voor een ambitieniveau bepaalt hoe snel en hoe groot de stap is die we kunnen zetten richting doelrealisatie. Voor de uitvoering van de ambitiepakketten zijn extra middelen nodig ten opzichte van de begroting 2021. Daarom worden definitieve besluiten hierover genomen in het kader van de Voorjaarsnota 2021 en beperken we ons hier tot het ophalen van richting in de ambitie als input voor de Voorjaarsnota.

Bestuurlijke rapportage over voortgang doelen overig water

De voortgang van de doelen overig water maakt onderdeel uit van het overkoepelende waterschapsdoel 'schoon en gezond oppervlaktewater'. Over de bijbehorende effectindicator 'ecologie voldoet aan doelen overig water' werd nog niet gerapporteerd. Dit zal vanaf 2022 in werking treden.

Om de effect indicator concreet te maken is ervoor gekozen om de belangrijkste te bereiken stappen in doelbereik in beeld te brengen. Dit zijn:

Doel 7: Schoon en gezond oppervlaktewater

Effect 7b: Ecologie voldoet aan doelen overig water. Maatlatten:

In beeld brengen van de geleverde inspanning:

- Aantal gebieden waar maatregelen zijn genomen

In beeld brengen van voortgang doelbereik:

- % watergangen veenweide voldoet minimaal aan streefbeeld 'levendig'
- % watergangen kleigebied voldoet minimaal aan streefbeeld 'levendig'
- % watergangen heuvelrug en landgoederenzone voldoet minimaal aan streefbeeld 'levendig'
- % watergangen stedelijk gebied voldoet minimaal aan streefbeeld 'zichtbaar'

Er is voor gekozen om voor het stedelijk gebied een afwijkende maatlat in te voeren. Reden hiervoor is dat voor het stedelijk gebied de belangrijkste stap voor de komende periode is om de watergangen van categorie 'laag' naar 'zichtbaar' te krijgen. Voor de overige gebieden is de belangrijkste te nemen stap van categorie 'zichtbaar' naar 'levendig'.

Het voorstel voor deze effect indicatoren gaat ervan uit dat er in de voorjaarsnota gekozen wordt voor minimaal ambitieniveau I. Indien dit niet het geval is, zullen de indicator en bijbehorende maatlatten aangepast worden omdat verwacht wordt dat de maatlatten geen significante vooruitgang zullen laten zien.

De effectindicatoren voor doel 8: Levendige en veerkrachtige boerensloten en doel 9: Gezond en zichtbaar water in de stad blijven voornamelijk onveranderd.

Kaders

- Met Provincie Utrecht en Provincie Zuid-Holland zijn in samenwerkingsovereenkomsten afspraken vastgelegd over het opstellen van doelen voor het overig water. De doelen overig water worden opgenomen in de Regionale Waterprogramma's van de betreffende provincies.
- De aanpak van het thema waterkwaliteit (Programma Gezond Water inclusief KRW) wordt binnen HDSR onder de Omgevingswet geïntegreerd in het nieuwe Waterbeheerprogramma (WBP), waarvoor de planvorming inmiddels is gestart.

Welk waterschapsdoel is aan de orde (uit overzicht 'Indicatoren Waterkoers' in de begroting)

Doel 7: Schoon en gezond oppervlaktewater

Doel 8: Levendige en veerkrachtige boerensloten

Doel 9: Gezond en zichtbaar water in de stad

Financiële aspecten

In onderstaande tabel 1 zijn de kosten van de basismaatregelen opgenomen. Deze maatregelen betreffen exploitatiekosten en vragen geen benodigde extra menskracht. We beperken ons hierbij tot de basismaatregelen omdat de benodigde financiën voor de maatregelen uit de ambitiepakketten zullen worden aangevraagd en afgewogen bij de voorjaarsnota 2021 waar de integrale afweging van de 10 strategische lijnen plaatsvindt.

Tabel 1: Overzicht geprognostiseerde kosten van de basis maatregelen overig water

Maatregelen	Investerings uitgaven	Afschrijving + rente	Exploitatie			Extra fte	
	In de periode 2022-2027	Jaarlijks vanaf 2027*	Jaarlijks benodigd in periode 2022-2027	Incidenteel	Structureel vanaf 2027*	Jaarlijks benodigd in periode 2022-2027	Structureel vanaf 2022
Stimuleringsregeling groenblauwe diensten/ANLb			€ 350.000				
Stimuleringsregeling gemeenten			€ 500.000				
Aanpak Nieuwe stoffen			€ 50.000				
Aanpak Citizen science			€ 75.000				
Totaal			€ 975.000				

Aandachtspunten bij de tabel:

- De middelen die in de huidige periode besteed worden aan de stimuleringsregeling groenblauwe diensten/ANLb worden door de provincie verdubbeld. De verwachting is dat dit ook geldt voor de volgende periode. Voor het jaar 2022 heeft de provincie ons al verzocht om de middelen te reserveren.
- De regeling voor de gemeenten is een stimuleringsregeling. Dit betekent dat ook de gemeenten hierdoor investeren in waterkwaliteitsmaatregelen. Hiermee worden de euro's die ons waterschap hieraan uitgeeft meer waard.
- Het budget voor de basismaatregel nieuwe stoffen is verlaagd ten opzichte van de huidige middelen. Reden hiervoor is dat de ontwikkelingen van het verwijderen van medicijnresten op onze zuiveringen valt onder de strategische lijn 'Zuivere ontwikkelingen'. Hierdoor blijft in de aanpak in gezond water met name de bronaanpak over.
- De middelen voor de aanpak citizen science zijn in de Voorjaarsnota 2019 reeds tot 2027 toegezegd. Met het opnemen van de maatregelen en bijbehorende middelen in het basispakket bestendigen we/geven we invulling aan het besluit van het algemeen bestuur in de Voorjaarsnota 2019.

In tabel 1 zijn de kosten van de maatregelen uiteengezet. De uitgaven per jaar in de nieuwe planperiode zijn weergegeven in tabel 2. In deze tabel zijn, voor het volledige overzicht, ook de uitgaven van de, eerder besproken, KRW-maatregelen opgenomen.

Tabel 2: Kosten van de KRW-maatregelen én minimale basis maatregelen overig water per jaar in de periode 2022-2027

Investerings	2022	2023	2024	2025	2026	2027
KRW: Investerings	€ 180.000	€ 360.000	€ 180.000	€ 360.000	€ 360.000	€ 360.000
KRW: Rente en afschrijving**	0	€ 12.600	€ 37.584	€ 49.536	€ 73.872	€ 97.776

Exploitatie	2022	2023	2024	2025	2026	2027
KRW: Exploitatie	€ 900.000	€ 806.000	€ 814.000	€ 795.000	€ 807.000	€ 819.000
Overig water: Exploitatie	€ 975.000	€ 975.000	€ 975.000	€ 975.000	€ 975.000	€ 975.000
Totaal exploitatie	€ 1.875.000	€ 1.781.000	€ 1.789.000	€ 1.770.000	€ 1.782.000	€ 1.794.000

**Voor de rente is er onlangs een herberekening uitgevoerd op basis van een rente van 3%. Daarom wijken de bedragen in deze rij af van wat in het KRW-voorstel was opgenomen. In de meerjarenbegroting zijn deze meest actuele bedragen opgenomen.

Financiële consequenties voor de begroting

Zoals ook vermeld in het voorstel over de KRW-maatregelen, is in de begroting 2020 in totaal 1.445.000 euro opgenomen aan exploitatiemiddelen voor het uitvoeren van waterkwaliteitsmaatregelen. In bovenstaande tabel 2 is te zien dat de exploitatie uitgaven voor de realisatie van de KRW-maatregelen plus de basismaatregelen daarmee niet volledig binnen de middelen passen die in de huidige begroting/meerjarenraming van 2020 voor Gezond Water beschikbaar zijn. En omdat de voorgestelde basismaatregelen alle vier vallen onder 'huidig beleid', is de conclusie dat de geformuleerde KRW-maatregelen en de daarvoor benodigde middelen de oorzaak zijn dat het huidige budget niet toereikend is.

Anders gezegd: met de huidige beschikbare exploitatiemiddelen is het niet mogelijk het KRW-maatregelenpakket én de vier basismaatregelen voor het overig water volledig uit te voeren. Daarnaast is er de afspraak om niet vóór de integrale afweging die voorzien is rondom de Voorjaarsnota 2021 te besluiten over extra middelen voor één van de strategische lijnen. Daarom kiezen we ervoor om de ruimte die er is binnen de huidige begroting, na aftrek van de benodigde middelen voor KRW, evenredig te verdelen over de vier basismaatregelen voor het overig water. Het besluit over het restant aan benodigde middelen (350.000 euro) wordt doorgeschoven naar de besluitvorming over de Voorjaarsnota 2021.

Risico's, onzekerheden en kansen

Zoveel als mogelijk gebruik maken van subsidies en cofinanciering om meer te kunnen doen

Net als bij de KRW-maatregelen zetten we zoveel als mogelijk op cofinanciering door derden en het verkrijgen van subsidies. In tabel 1 zijn onze eigen uitgaven opgenomen. Deze zijn niet afhankelijk van het verkrijgen van cofinanciering of subsidies. Wanneer er externe middelen verkregen worden, betekent dit dat we meer kunnen doen.

Nieuwe stoffen beleid onzeker

Het nieuwe stoffen beleid is onzeker. Indien er veel maatschappelijke aandacht komt voor bepaalde stoffen, dan kan er druk komen op de aanpak van deze stoffen. Dit kan zich dan vertalen in een norm. In reactie hierop moeten dan eerst monitoring ingericht en bepalen welke stoffen er nodig zijn. Wat dit voor financiële gevolgen heeft is momenteel onduidelijk.

Communicatie aspecten

Voor een deel van de gezond water maatregelen staan we zelf aan de lat en voor een deel zijn we afhankelijk van derden om onze doelen te bereiken. In het gebiedsproces zijn de partners daarom actief benaderd. Zij zijn geïnformeerd over de opgave en actief bevraagd over wat er nodig is om verdere stappen te zetten om de waterkwaliteit, ecologie en biodiversiteit te verbeteren. Deze input is bij het opstellen van de maatregelen meegenomen. We proberen hierover zoveel als mogelijk concrete afspraken met de gebiedspartijen te maken. Voor de gemeenten ligt er een bestuurlijke afspraak binnen het netwerk Water & Klimaat. Bij de agrarische sector is een bestuurlijke intentieverklaring in voorbereiding waarin het streven naar het streefbeeld 'levendig' is uitgesproken. Ook met de natuurorganisaties wordt nog gewerkt aan een bestuurlijke overeenkomst voor de afspraken.

In onze communicatie met de gebiedspartners maken we geen onderscheid tussen KRW-maatregelen of overige maatregelen. We communiceren dit als één pakket. Daarom wachten we met het inlichten van de gebiedspartners over de ambitie van ons waterschap en de vertaling daarvan in concrete maatregelen tot de besluitvorming rondom de Voorjaarsnota. Daarin wordt immers de ambitie definitief vastgelegd.

MVO aspecten

Door de uitvoering van de Gezond Water maatregelen (waaronder de KRW) verminderen we emissies naar het oppervlaktewater en verbeteren we de chemische en ecologische toestand van het watersysteem. De maatregelen dragen daarmee bij aan een robuuster en duurzamer watersysteem en vergroten de kansen voor meer biodiversiteit en het genieten van water.

Bijlagen

1. Ambitie Gezond Water 2022-2027